

การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Digital Media Literacy of Communication Arts Students,

Lampang Rajabhat University

ปองปรารณ สุนทรเกษม^{1*}(Pongprad Sunthornpaesat^{1*})^{1*} สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

อีเมลผู้แต่งหลัก : aj.pongprad@gmail.com เบอร์โทร : 0 5423 7345 ต่อ 3627

วันที่รับบทความ 28 พฤษภาคม 2563

Received: May. 28, 2020

วันที่รับแก้ไขบทความ 12 ตุลาคม 2563

Revised: Oct. 12, 2020

วันที่ตอบรับบทความ 12 ตุลาคม 2563

Accepted: Oct. 12, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ และ 2) ระดับการรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยแบ่งองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การเข้าถึงสื่อ (2) ความเข้าใจ การตีความ และการประเมินเนื้อหาของสื่อ (3) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บแบบสอบถามจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยมีขนาดตัวอย่าง 78 คน ผสมกับการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์การรู้ทันสื่อดิจิทัล พบว่านักศึกษาเข้าใจว่าการรู้เท่าทันสื่อคือความสามารถที่จะเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อสารมวลชน รู้จักผลกระทบด้านบวกและด้านลบของสื่อ มีวิจารณญาณ รู้จักหลีกเลี่ยง ไม่ใช้สื่อในทางที่ผิด โดยสื่อที่นิยมใช้คือเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ต่าง ๆ มีลักษณะมีการใช้สื่อแบบเข้าไปศึกษา รับรู้ มีความสนใจเรื่องการเมืองแต่ไม่แสดงความคิดเห็นโดยภาพรวม นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางมีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในระดับปานกลาง องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อด้านที่รู้เท่าทันมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านการเข้าถึงสื่อ รองลงมาคือองค์ประกอบด้านความเข้าใจ การตีความ ประเมินเนื้อหาของสื่อ และองค์ประกอบด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อตามลำดับ ส่วนลักษณะการใช้การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความบ่อยครั้งในการใช้สื่อดิจิทัลในด้านลบอยู่ในระดับน้อย

ผลการสนทนากลุ่มสรุปว่านักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความหมายว่าการรู้เท่าทันสื่อคือความสามารถที่จะเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อสารมวลชน รู้จักผลกระทบด้านบวกและด้านลบของสื่อ มีวิจารณญาณ รู้จักหลีกเลี่ยง ไม่ใช้สื่อในทางที่ผิด แต่ยังไม่เข้าใจว่าการรู้เท่าทันสื่อมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล; การสื่อสารยุคดิจิทัล; องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ

Abstract

This research aims to study 1) the situation of digital media literacy and 2) level of digital media literacy of Communication Arts students studying at Lampang Rajabhat University. The digital media literacy is divided into 3 elements: (1) media accessibility (2) understanding, interpretation and evaluation of media content (3) creative expression and interaction with the media. Survey research methods was used to collect questionnaires from simple random sampling with sample size of 78 students, combined with focus group of 8 students.

The results regarding the situation of digital media literacy are as follow: the students understand that media literacy is the ability to understand how journalism works; know the positive and negative effects of the media; have discretion; avoid using the media in the wrong way. The most popular media used are Facebook and various online news websites. The students use the media to study. They perceive and are interested in politics but do not express opinions. In general Communication Arts students of Lampang Rajabhat University have a medium level of digital media literacy. The most knowledgeable media literacy element is media accessibility, followed by the element of understanding, interpretation, evaluation of media content and the element of creative expression and interaction with the media, respectively. Most students have a low level of frequent use of digital media in negative aspects.

The results of group discussions concludes that most students understand that ‘digital media literacy’ means the ability to understand how mass media worked, to know the positive and negative impacts of media, to have critical judgment, and to avoid using the media in the wrong way. But they still do not understand what the elements of media literacy are.

Keywords: Media literacy; Communication in digital age; Media literacy element

บทนำ

ในปัจจุบันนี้เราสามารถติดต่อสื่อสารกับคนทั่วโลกได้สะดวกมาก แต่กว่าจะมาถึงวันนี้ได้ การสื่อสารได้มีวิวัฒนาการมาหลายยุคหลายสมัย เริ่มจากการสื่อสารยุคโบราณจะกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ใช้ถ่ายทอดข้อมูลที่ไม่มีความสลับซับซ้อน และตัวกลางที่ใช้มักจะมีประสิทธิภาพน้อย และไม่มีความสะดวกรวดเร็วในการสื่อสาร ตัวอย่างการสื่อสารในยุควรรณ เช่น บันทึกประสบการณ์ความรู้ลงบนแผ่นดินเหนียว ส่วนการสื่อสารระยะไกลของมนุษย์ในยุคแรก ๆ น่าจะเป็นการการตีเกราะ เคาะไม้ การส่งเสียงต่อเป็นทอด ๆ และการส่งสัญญาณควัน ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักวิธีการเขียนหนังสือ ก็มีการคิดวิธีการสื่อสารกันแบบใหม่ เช่น การฝากข้อความไปกับนกพิราบ หรือการส่งข้อความไปกับม้าเร็ว ยุคถัดมาเป็นการสื่อสารยุคอุตสาหกรรม เป็นการสื่อสารที่ยังนิยมใช้ในปัจจุบัน แต่มีแนวโน้มที่จะเลิกใช้ในอนาคต เนื่องจาก

มีเทคโนโลยีที่ส่งเสริมการสื่อสารใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ ตัวอย่างการสื่อสารในยุคอุตสาหกรรม เช่น โทรสาร โทรศัพท์ จดหมาย พัสดุ ส่วนการสื่อสารในยุคปัจจุบันหรือการสื่อสารยุคโลกไร้สาย เป็นการสื่อสารที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายของผู้ใช้และประสิทธิภาพของข้อมูลที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหลัก ผู้สื่อสารจะต้องมีความรู้ด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างดี จึงจะสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารในปัจจุบันโลกอินเทอร์เน็ตเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน ทั้งการติดตามข่าวสาร การสืบค้นข้อมูล/การค้นหาข้อมูล การชม หรือซื้อสินค้าออนไลน์ การดาวน์โหลด เกม เพลง ไฟล์ข้อมูล การดูภาพยนตร์ รายการบันเทิงต่าง ๆ ออนไลน์ การเรียนรู้ออนไลน์ (e-Learning) การประชุมทางไกลผ่านอินเทอร์เน็ต (Video Conference) โทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต (VoIP) การอัปโหลดข้อมูล และล่าสุดคงหนีไม่พ้น “Social Network” ที่แพร่หลายเข้ากลุ่มพื้นที่ความเป็นส่วนตัวของหลายคนภายในเวลารวดเร็ว ทั้ง Facebook twitter Line

ถึงแม้ว่าสื่อเก่าที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคอุตสาหกรรมยังคงใช้ได้อยู่ แต่สื่อใหม่ที่เป็นสื่อดิจิทัลที่มีความหลากหลายของสื่อในตัวเอง มีการหลอมรวม และมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ได้ทวีบทบาทและความสำคัญในสังคมปัจจุบัน สื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่มีการนำเอาข้อความ กราฟิก ภาพ เสียง มาจัดรูปแบบโดยอาศัยเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้าทางด้านคอมพิวเตอร์ จัดการสื่อสารทางออนไลน์ หรือตัวกลางที่ถูกสร้างขึ้นโดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ดังนั้น “สื่อดิจิทัล” กับ “สื่อออนไลน์” จึงมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน เพราะข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ปัจจุบันล้วนเข้าไปอยู่ในโลกออนไลน์โดยการเชื่อมโยงกับอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นสื่อสารระหว่างกันในเครือข่ายทางสังคม (social network) โปรแกรมอำนวยความสะดวกสำเร็จรูปต่าง ๆ (application)

ปัญหาการใช้สื่อออนไลน์โดยไม่รู้เท่าทันมีหลายประการ เช่น เว็บไซต์บางแห่งอาจเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้มากเกินไป เด็กและเยาวชนใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยขาดวิจารณญาณและอาจเสี่ยงต่อการถูกล่อลวง สื่อออนไลน์ยังเป็นช่องทางในการถูกละเมิดลิขสิทธิ์ และยังสามารถส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตออฟไลน์ด้วย หากใช้งานมากเกินไปอาจทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและการเรียน ทั้งยังทำให้ขาดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง สื่อออนไลน์เป็นช่องทางที่สามารถวิพากษ์วิจารณ์กระแสสังคมเชิงลบและอาจทำให้เกิดข้อพิพาท รวมทั้งอาจเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดภัยคุกคามด้านความมั่นคง การเผยแพร่เนื้อหาไม่เหมาะสมต่อสถาบัน การรู้เท่าทันสื่อนอกจากจะสร้างความตระหนักและทักษะที่เป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้ใช้การแสดงออกทางความคิดอย่างมีเหตุผลมีผลต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่สื่อส่งมายังสาธารณะ ซึ่งการแสดงออกทางความคิดอย่างมีเหตุผลนี้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่มีวิจารณญาณอีกด้วย

หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง กำหนดให้วิชาความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) เป็นวิชาเนื้อหาที่นักศึกษาต้องเรียน อย่างไรก็ตาม แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในยุคดิจิทัลยังจำกัดอยู่ที่ความรู้ความเข้าใจเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันในทางที่ไม่ได้ตอบ ยังมีปัญหาการรู้เท่าทันสื่อในมิติของการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์เพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงสถานการณ์และระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการ

เรียนการสอนรายวิชาการรู้เท่าทันสื่อ อันจะทำให้เกิดการขยายผลสู่การพัฒนาหลักสูตรนิเทศศาสตร์ และพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาให้รู้เท่าทันสื่อให้ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง
2. เพื่อศึกษาระดับการรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา** ศึกษาสถานการณ์และระดับการรู้ทันสื่อดิจิทัล ของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง

2. **ขอบเขตเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรคือ นักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ นักศึกษาที่ทำแบบสอบถามจำนวน 78 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ นักศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มสนทนา จำนวน 8 คน (เพศชาย และหญิง อย่างละ 4 คน)

3. **ขอบเขตเกี่ยวกับเวลา** เก็บข้อมูลในระหว่างวันที่ 10 ตุลาคม 2561 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2562

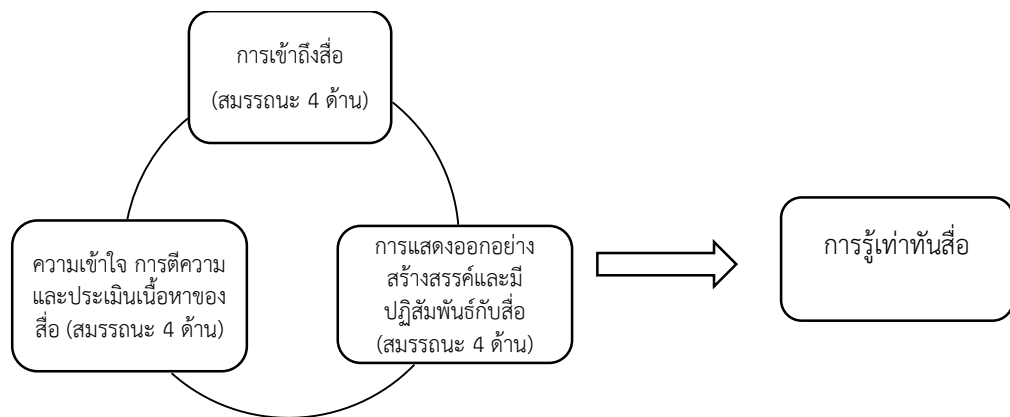
4. ขอบเขตเกี่ยวกับวิธีการศึกษา

4.1 ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาสถานการณ์การรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง

4.2 การสำรวจเก็บข้อมูลโดยใช้ชุดคำถาม เพื่อวิเคราะห์ระดับการรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปง มีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และการวิเคราะห์เนื้อหา

กรอบความคิด/สมมติฐานการวิจัย

แนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการประเมินการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล โดยแบ่งองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลออกเป็น 3 กระบวนการ คือ การเข้าถึงสื่อ (access) ความเข้าใจ การตีความและประเมินเนื้อหาของสื่อ (evaluation) และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ (creation) ตามแนวคิดขององค์การเพื่อการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) (UNSECO, 2013) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

จากกรอบแนวคิดนี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการจัดทำเครื่องมือในการวัดความรู้เท่าทันสื่อ (ชุดคำถาม) ในการวิจัยครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ นักศึกษาศาขานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากจากนักศึกษาทั้งหมดที่ลงทะเบียนเรียนในภาค 2/2561 (ไม่รวมนักศึกษาที่ออกฝึกงาน) จำนวน 88 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร/ตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน อีรวิทย์ เอกกะกุล, 2543) ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม คือ 73 คน แจกแบบสอบถามทั้งหมด 80 ชุด ได้กลับคืนมา 78 ชุด ส่วนกลุ่มสนทนา คัดเลือกโดยสอบถามความสมัครใจจากนักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมการสนทนา จำนวน 8 คน และผู้วิจัยประเมินว่าเป็นผู้ที่มีการใช้สื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวันจริง มีความสามารถในการสื่อสาร กล้าแสดงความคิดเห็นต่อหน้ากลุ่ม (เพศชาย และหญิง อย่างละ 4 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ชุดคำถามการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และแบบสัมภาษณ์

2.1 ชุดคำถามการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ผู้วิจัยพัฒนาชุดคำถามจากการทบทวนวรรณกรรม โดยใช้กรอบแนวคิดของการประเมินการรู้เท่าทันสื่อของ UNESCO โดยแบ่งองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลออกเป็น 3 กระบวนการ คือ การเข้าถึงสื่อ (access) ความเข้าใจ การตีความและประเมินเนื้อหาของสื่อ (evaluation) และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ (creation) ประกอบกับการประยุกต์ใช้คำถามจากงานวิจัยของรองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิโรโสภณและคณะ (2559) สร้างชุดคำถามที่แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อ ถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ เพื่อให้เห็นภาพ รวมลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อ ถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเภทและจำนวนของอุปกรณ์สื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างมี เพื่อให้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของอุปกรณ์สื่อสาร

ตอนที่ 3 ประกอบด้วยคำถาม 13 ข้อ ถามเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร เพื่อวิเคราะห์ระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร โดยคำถาม 1 ข้อ มีคำตอบให้เลือก 3 ตัวเลือก และผู้วิจัยได้กำหนดข้อที่ น่าจะเป็นคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อไว้เพียง 1 ตัวเลือก จาก 3 ตัวเลือก

ตอนที่ 4 ประกอบด้วยคำถาม 11 ข้อ ถามเกี่ยวกับสถานการณ์รู้เท่าทันสื่อ/ลักษณะการใช้การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การซื้อขายดาวโหลดสิ่งผิดกฎหมาย การส่งคลิปลามกอนาจาร ในตอนนี้คำถามเป็นแบบเป็นแบบค่าระดับ 1 - 5 เพื่อวิเคราะห์ระดับความบ่อยครั้งโดยค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึงมากที่สุด 3.51 - 4.50 ระดับมาก 2.51 - 3.50 ระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 ระดับน้อย และ 1.00 - 1.50 น้อยที่สุด

การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC)

ผู้วิจัยนำชุดคำถามไปหาความตรง (validity) และความไวในการวัดของเครื่องมือ (sensitivity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบว่าข้อมูลที่ต้องการบันทึกตรงกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัดหรือไม่ แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC จากนั้นเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้

การทดสอบค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (reliability)

เมื่อปรับคำถามแล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปากที่มีได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้ จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบค่าความเชื่อถือได้ (reliability) ของเครื่องมือ ตามเกณฑ์ของจัมป์ (Jump, 1978) ผลการทดสอบแบบสอบถามส่วนที่เป็นค่าระดับ (ตอนที่ 4) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.849 จึงสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือสูง ทั้งนี้ไม่ได้ทดสอบข้อคำถามในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริง (fact) ตอนที่ 1, 2 และข้อคำถามตอนที่ 3 ที่มีลักษณะเป็นแบบทดสอบความรู้

2.2 คำถามเพื่อการสนทนากลุ่ม

มีแนวคำถาม 6 ข้อเพื่อการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ดังนี้

- (1) ท่านคิดว่าการรู้เท่าทันสื่อหมายความว่าอย่างไร มีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง
- (2) ท่านคิดว่าเยาวชนไทยมีความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลหรือไม่ ในระดับใด
- (3) ท่านคิดว่าตัวเองมีส่วนร่วมกับสื่อโดยการแสดงออกความคิดเห็นการสนทนาเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองสังคม วัฒนธรรม ทางสื่อออนไลน์ เพียงใด
- (4) ท่านคิดว่าบทบาทของเยาวชนที่สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกในระบอบประชาธิปไตยควรเป็นอย่างไร
- (5) ท่านมีความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิดตาม พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560 หรือไม่ คิดว่าการกระทำใดมีความผิดบ้าง กรุณายกตัวอย่าง
- (6) ท่านมีแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ปลอดภัยอย่างไร

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสองส่วน คือ วิเคราะห์ชุดคำถามโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แจกแจงค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

จากแบบสอบถามตอนที่ 1 ภาพรวมลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 78 คน เป็นเพศชาย 37 คน (ร้อยละ 47.44) เพศหญิง 41 คน (ร้อยละ 52.56) ศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 22 คน (ร้อยละ 28.20) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 27 คน (ร้อยละ 34.62) ชั้นปีที่ 3 จำนวน 28 คน (ร้อยละ 35.90) ชั้นปีที่ 4 จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.28) มีอายุระหว่าง 21 - 25 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 5,000 บาท (ยังไม่หักค่าใช้จ่าย)

และจากแบบสอบถามตอนที่ 2 พบว่าอุปกรณ์สื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างมีมากที่สุดสามอันดับแรกคือ คือสมาร์ทโฟน จำนวน 77 คน (ร้อยละ 98.72) รองลงมาคือคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก จำนวน 52 คน (ร้อยละ 66.67) คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ (PC) จำนวน 26 คน (ร้อยละ 33.33) ส่วนใหญ่มีอุปกรณ์สื่อสารเพียง 1 เครื่องต่อคน (สมาร์ทโฟน 1 เครื่อง ร้อยละ 87.18 โน้ตบุ๊ก 1 เครื่อง ร้อยละ 65.38 คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ 1 เครื่อง ร้อยละ 30.77)

สำหรับผลการศึกษาสถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และระดับการรู้ทันสื่อดิจิทัลของนักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นดังนี้

1. สถานการณ์การรู้เท่าทันสื่อ จากการสนทนากลุ่ม นักศึกษาส่วนใหญ่ให้ความหมายว่าการรู้เท่าทันสื่อคือความสามารถที่จะเข้าใจวิธีการทำงานของสื่อสารมวลชน รู้จักผลกระทบด้านบวกและด้านลบของสื่อ มีวิจารณญาณ รู้จักหลีกเลี่ยง ไม่ใช้สื่อในทางที่ผิด สอดคล้องกับลักษณะการใช้การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลในทางที่ไม่เหมาะสม อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ 1) การส่งคลิปหรือข้อความลามกอนาจาร 2) เสนอขายสินค้าหรือสิ่งของใด ๆ ให้อีกผู้หนึ่งในลักษณะหลอกลวงหรือฉ้อฉล 3) ถูกหลอกลวง/ชักจูงจากผู้อื่นในสื่อสังคมออนไลน์ 4) ปกปิดตัวตน หรือแปลงอัตลักษณ์ตนเองในสื่อออนไลน์ เพื่อแสดงออกอย่างอิสระเต็มที่ 5) ซื้อขายสินค้าออนไลน์ที่มีการหลอกลวงโดยไม่รู้เท่าทัน 6) นำข้อมูล รูปภาพ สิ่งสร้างสรรค์ของผู้อื่นมาใช้หรือดัดแปลงโดยไม่ระบุเจ้าของหรือแหล่งที่มา 7) ติดตาม เปิดดูคลิปภาพหรือข้อความลามกอนาจารทางสื่อออนไลน์ 8) แสดงออกทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างรุนแรง ทั้งทางพฤติกรรม และทางอารมณ์ ความรู้สึก เพราะรู้สึกเป็นพื้นที่อิสระที่จะแสดงออกได้เต็มที่ 9) การซื้อขายดาวโหลดสิ่งทีละเมิดลิขสิทธิ์หรือผิดกฎหมายน้อย 10) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสดงตัวตนเป็นผู้มีรสนิยมในเรื่องเกี่ยวข้องกับการดื่มเหล้า เบียร์ และ 11) การใช้สื่อสมัยใหม่เพื่อความสนุกสนานบันเทิงหรือสื่อสารกับผู้อื่นเป็นเวลานานจนกระทบต่อการเรียน

จากการสนทนากลุ่ม นักศึกษาส่วนใหญ่ประเมินว่าระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลของเยาวชนไทยยังอยู่ในระดับน้อย เช่น นางสาว A แสดงความเห็น “ถ้าให้หนูประเมิน หนูคิดว่าเยาวชนไทยเรายังรู้เท่าทันสื่อน้อย แบบชอบแชร์ข้อมูลส่วนตัวในเฟซ หนูมองว่ามันอาจเป็นอันตรายทำให้คน

ไม่หวังดีเข้าถึงตัวเราได้ง่าย” และมีผู้สนับสนุนว่า “ส่วนตัว หนูไม่ไว้ใจคนแปลกหน้าที่รู้จักกันทางอินเทอร์เน็ต และจะไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวในโลกออนไลน์ ยกเว้นในกลุ่มเพื่อนสนิท”

นักศึกษาส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อดิจิทัล โดยสื่อที่นิยมใช้คือเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ต่าง ๆ มีลักษณะมีการใช้สื่อแบบเข้าไปศึกษา รับรู้ มีความสนใจเรื่องการเมือง แต่ไม่แสดงความคิดเห็น เช่น นาย B ตอบคำถามเกี่ยวกับ แนวทางการใช้สื่อออนไลน์ที่ปลอดภัยว่า “คือ...ผมพยายามแชร์ข้อมูลที่สร้างสรรค์ ด้านบวก ไม่โพสต์ข้อมูลหรือเผยแพร่ข้อความ รูปภาพ วิดีโอที่ทำให้คนอื่นเสียหาย” นาย D เสริมว่า “ผมก็ดูข่าวเหตุการณ์บ้านเมือง แต่ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอะไร ผมว่าอ่านเฉย ๆ แคร์รู้สึกกว่า” ส่วนใหญ่จะตอบว่าไม่กล้าโพสต์ความคิดเห็นเรื่องประเด็นทางการเมือง และจะโพสต์เรื่องทั่ว ๆ ไป แสดงความคิดเห็นเฉพาะในกลุ่มเครือข่ายสังคมออนไลน์ของตน (กลุ่มที่สนิทกัน) เท่านั้น”

2. ระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร การวิเคราะห์ระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร (จากแบบสอบถามตอนที่ 3) คะแนนที่ตอบคำถามตรงข้อที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ตอบไม่ตรงคำตอบที่กำหนดไว้ว่าน่าจะเป็นคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อดังที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการตอบตรงและไม่ตรงกับคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่กำหนดไว้

ประเด็นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร	ผู้ตอบตรง		ผู้ตอบไม่ตรง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. องค์ประกอบด้านการเข้าถึงสื่อ				
1.1 เมื่อต้องการใช้ข้อมูล/สารสนเทศ หรือเนื้อหาจากสื่อ ท่านมีวิธีหาข้อมูล/สารสนเทศอย่างไร	21	26.92	57	73.08
1.2 ในการค้นหาข่าวสารข้อมูลจากบุคคลหรือแหล่งต่าง ๆ ท่านมักพิจารณาข่าวสารข้อมูลนั้นอย่างไร	49	62.82	29	37.18
1.3 ในการสืบค้น คัดเลือกข่าวสารข้อมูล ผู้ให้บริการสารสนเทศจากสื่อดิจิทัลต่าง ๆ (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือการเชื่อมโยงหลายมิติ) ท่านมักพิจารณาอย่างไร	47	60.26	31	39.74
1.4 ในการเรียกและจัดเก็บสารสนเทศ และเนื้อหาจากอุปกรณ์ต่าง ๆ (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต) ท่านมักพิจารณาอย่างไร	29	37.18	49	62.82
	เฉลี่ย 46.80		เฉลี่ย 53.20	
2. องค์ประกอบด้านความเข้าใจ การตีความ และประเมินเนื้อหาของสื่อ				
2.1 การนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง และความเห็นของฟรีเซ็นเตอร์ หรือผู้นำเสนอสินค้าในโฆษณาทางสื่อ ท่านคิดว่าสิ่งที่นำเสนอเหล่านั้นมาจากข้อมูลข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็นจากแหล่งใด	30	38.46	48	61.54
2.2 โฆษณาต่าง ๆ ในสื่อมักมีกลยุทธ์ในการสื่อสารโน้มน้าวใจกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เช่น มีการใช้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักแสดงที่มีชื่อเสียง นักกีฬา ดั่ง เป็นผู้นำเสนอ หรือแนะนำสินค้าบริการอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะเหตุใด	33	42.31	45	57.69
2.3 การอ้างอิงแหล่งข่าวหรือแหล่งผู้ให้ข้อมูลของสื่อในการรายงานข่าว ข้อใดที่ท่านคิดว่าเชื่อถือได้มากที่สุด	30	38.46	48	61.54

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการตอบตรงและไม่ตรงกับคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่กำหนดไว้ (ต่อ)

ประเด็นการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลและการสื่อสาร	ผู้ตอบตรง		ผู้ตอบไม่ตรง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2.4 จำนวนยอดขายของหนังสือพิมพ์ ระดับเรตติ้งของรายการโทรทัศน์ รวมทั้งสถิติในการกดไลค์ กดแชร์ทางสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ มักเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงอะไรมากที่สุด	31	39.74	47	60.26
2.5 สื่อที่เสนอข่าวสองด้านอย่างเท่าเทียม ทั้งเนื้อที่ เนื้อหา เปิดให้ความเห็นต่างอยู่ในสื่อเดียวกันได้โดยไม่ปิดกั้นหรือกดดัน เสนอแต่ข้อเท็จจริง ไม่มีการสอดแทรกหรือแสดงความคิดเห็นลงไปในช่วงไม้ออนเอียงเข้ากับฝ่ายใดเป็นพิเศษ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนสิ่งที่เรียกว่าอะไร	39	50.00	39	50.00
	เฉลี่ย 41.79		เฉลี่ย 58.21	
3. องค์ประกอบด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ				
3.1 ท่านผลิตข้อความข่าวสาร รูปภาพ คลิปทางสื่อสมัยใหม่ในลักษณะใด	29	37.18	49	62.82
3.2 ท่านเคยแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทและผลกระทบการทำหน้าที่ของสื่อดิจิทัลทางสื่อสมัยใหม่ หรือช่องทางต่าง ๆ หรือไม่	11	14.10	67	85.90
3.3 ปกติท่านมักสนใจติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวในกิจกรรมสังคมหรือกิจกรรมสาธารณะในด้านใดบ้าง	33	42.31	45	57.69
3.4 วิธีใดที่ท่านคิดว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของสื่ออย่างได้ผล	51	65.38	27	34.62
	เฉลี่ย 39.74		เฉลี่ย 60.26	

จากตารางที่ 1 องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อด้านที่ตอบตรงมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านการเข้าถึงสื่อ มีผู้ตอบตรงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 46.80) รองลงมาคือองค์ประกอบด้านความเข้าใจการตีความ และประเมินเนื้อหาของสื่อ (ค่าเฉลี่ย 41.79) ส่วนองค์ประกอบด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ มีค่าเฉลี่ยตอบตรงน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 39.74)

แต่ข้อที่มีผู้ตอบตรงมากที่สุดคือ ข้อคำถามเกี่ยวกับประเด็นวิธีที่คิดว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของสื่ออย่างได้ผล มีผู้ตอบตรงคิดเป็นร้อยละ 65.38 ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ ส่วนข้อที่มีผู้ตอบตรงน้อยที่สุดคือ การแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทและผลผลกระทบการทำหน้าที่ของสื่อดิจิทัลทางสื่อสมัยใหม่ หรือช่องทางต่าง ๆ มีผู้ตอบตรงเพียงร้อยละ 14.10

เมื่อวิเคราะห์ระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล โดยให้ผู้ตอบตรงกับคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่กำหนดได้คะแนน 1 คะแนน จากคะแนนเต็ม 13 คะแนน (คำถาม 13 ข้อ) ใช้เกณฑ์แบ่งเป็นระดับต่ำ (คะแนนระหว่าง 0 - 4) ระดับกลาง (คะแนนระหว่าง 5 - 9) และระดับสูง (คะแนนระหว่าง 10 - 13) ผลแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงคะแนนและร้อยละกลุ่มของการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.	จำนวนร้อยละ กลุ่มผู้ตอบตรงการรู้เท่าทันสื่อ		
				กลุ่มต่ำ	กลุ่มกลาง	กลุ่มสูง
10	0	5.55	2.54	32 (41.03)	41 (52.56)	5 (6.41)

จากตารางที่ 2 คะแนนสูงสุดที่นักศึกษาตอบตรงคือ 10 คะแนน มีจำนวน 5 คน (ร้อยละ 6.41) คะแนนต่ำสุดคือ 0 คะแนน จำนวน 1 คน (ร้อยละ 1.28) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.55 คะแนน (SD = 2.54) เมื่อกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มผู้ตอบตรงคำตอบที่สะท้อนการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล คือ คะแนนระหว่าง 0 - 4 อยู่ในกลุ่มต่ำ คะแนนระหว่าง 5 - 9 อยู่ในกลุ่มกลาง และคะแนนระหว่าง 10 - 13 อยู่ในกลุ่มสูง พบว่าสามารถจำแนกนักศึกษาออกเป็นกลุ่มที่มีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลต่ำ จำนวน 32 คน (ร้อยละ 41.03) กลุ่มที่มีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลปานกลาง จำนวน 41 คน (ร้อยละ 52.56) และกลุ่มที่มีระดับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลสูง จำนวน 5 คน (ร้อยละ 6.41)

อภิปรายผล

ในภาพรวมส่วนใหญ่ นักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาก มีความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่านักศึกษาเหล่านี้ได้รับการศึกษาเกี่ยวกับวิชาการสื่อสาร การผลิตสื่อ เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะแขนงต่าง ๆ เรียนรู้การผลิตสื่ออย่างไรให้ผู้รับสารเข้าใจ วิธีการนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัลต่าง ๆ และวิธีการสร้างสรรค์ผลงานให้น่าสนใจ แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่านักศึกษามีการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลในทางที่ไม่เหมาะสมอยู่บ้าง แต่พบในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50) พฤติกรรมดังกล่าว เช่น 1) ส่งคลิปหรือข้อความลามกอนาจาร (ค่าเฉลี่ย 1.53) 2) การนำข้อมูล รูปภาพ สิ่งสร้างสรรค์ของผู้อื่นมาใช้หรือดัดแปลงโดยไม่ระบุเจ้าของหรือแหล่งที่มา (ค่าเฉลี่ย 1.96) 3) การแสดงออกทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างรุนแรง ทั้งทางพฤติกรรม และทางอารมณ์ความรู้สึก เพราะรู้สึกเป็นพื้นที่อิสระที่จะแสดงออกได้เต็มที่ (ค่าเฉลี่ย 2.18) 4) การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อแสดงตัวตนเป็นผู้มีรสนิยมในเรื่องเกี่ยวข้องกับการดื่มเหล้าเบียร์ (ค่าเฉลี่ย 2.27) ดังนั้น จึงต้องให้ความรู้กับเยาวชนเพื่อไม่ให้มีพฤติกรรมการใช้การสื่อสารดิจิทัลในลักษณะเหล่านี้ โดยต้องบรรจุในเนื้อหาของรายวิชารู้เท่าทันสื่อว่ามีพฤติกรรมใดบ้างที่เสี่ยงต่อความปลอดภัยของบุคคล และการละเมิดกฎหมาย นอกจากนั้นในราย วิชากฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน ควรมีเนื้อหาเหล่านี้เช่นกัน

จากการแบ่งองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 3 องค์ประกอบ การศึกษาพบว่านักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพปาก มีความรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในองค์ประกอบที่ 1 ด้านการเข้าถึงสื่อมากที่สุด โดยเมื่อถามว่าหากต้องการใช้ข้อมูล/สารสนเทศ หรือเนื้อหาจากสื่อ ท่านมีวิธีหาข้อมูล/สารสนเทศอย่างไร ร้อยละ 62.82 ตอบว่า พิจารณาจากธรรมชาติ บทบาท และขอบเขตของสารสนเทศ รวมถึงเนื้อหาในสื่อ จากแหล่งที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด และในการสืบค้น คัดเลือกข่าวสารข้อมูล ผู้ให้บริการสารสนเทศจากสื่อดิจิทัลต่าง ๆ (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือการเชื่อมโยงหลายมิติ) ร้อยละ 60.26 มักพิจารณาข่าวสาร ข้อมูลจากบุคคลหรือสื่อ หรือแหล่งสารที่หลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบและประเมินก่อนตัดสินใจเชื่อหรือนำมาใช้ ซึ่งตรงกับสมรรถนะสองข้อที่ UNESCO กำหนดว่าผู้ที่รู้เท่าทันสื่อคือผู้ที่สามารถค้นหาและระบุแหล่งของข้อมูลและเนื้อหาสื่อได้ อีกทั้งสามารถเข้าถึงข้อมูล เนื้อหาสื่อ และผู้ให้บริการข้อมูล อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม ส่วนการเรียกใช้และจัดเก็บเนื้อหาจากสื่อ และสารสนเทศ ควรได้รับพัฒนาให้เข้าใจว่าการเรียกและจัดเก็บสารสนเทศ และเนื้อหาจากอุปกรณ์ต่าง ๆ (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต) จะต้องใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม สกกับสถานการณ์

หลากหลาย และเลือกวิธีการจัดเก็บข้อมูลที่ยังเป็นความลับ ปลอดภัย และนำกลับมาใช้ได้สะดวก เมื่อต้องการ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านความเข้าใจ การตีความและการประเมินเนื้อหาของสื่อ ควรได้รับพัฒนาให้เข้าใจว่าสิ่งที่นำเสนอ และความเห็นของฟรีเซ็นเตอร์ หรือผู้นำเสนอสินค้าในโฆษณาทางสื่อออนไลน์ มิใช่ข้อเท็จจริงเสมอไป ควรรู้เท่าทันการโฆษณาที่เป็นเท็จและเกินจริง นอกจากนี้ ควรได้รับพัฒนาให้สามารถประเมินค่า วิเคราะห์ โฆษณาต่าง ๆ ในสื่อที่มักมีกลยุทธ์ในการสื่อสาร โน้มน้าวใจกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เช่น มีการใช้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักแสดงที่มีชื่อเสียง เป็นผู้นำเสนอ หรือแนะนำสินค้าบริการอยู่เสมอ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจไม่เคยใช้หรือบริโภคสินค้า นั้น ๆ มาก่อน แต่รับค่าตัวมาเป็นผู้รับรองความน่าเชื่อถือของสินค้า

สำหรับองค์ประกอบที่ 3 ด้านการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ จะเห็นว่านักศึกษานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ยังมีการแสดงออกค่อนข้างน้อย มีเพียงร้อยละ 14.10 ที่เคยแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับบทบาทและผลกระทบของการทำหน้าที่ทางสื่อดิจิทัลหรือสื่อสมัยใหม่ และสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความตระหนักในเรื่องบทบาทหน้าที่ในเชิงทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้แสดงออก ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการศึกษาคความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาของ วัฒนา ช่างโพธิ์ (2555) ที่พบว่าเยาวชนมีความตื่นตัวทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งงานวิจัยของ ชัยกฤต รัตนกร (2558) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน คือความเข้าใจด้านการเมือง รองลงมาคือสถาบันการศึกษา สถาบันสื่อมวลชน สถาบันครอบครัว ดังนั้น สถาบันศึกษาจึงควรสนับสนุนให้เยาวชนติดตามข่าวสารทางการเมืองทางสื่อใหม่ และกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกทางการเมืองในเชิงสร้างสรรค์ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

ผู้วิจัยเห็นว่าอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษานิเทศศาสตร์ ได้แก่ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) ซึ่งควรได้รับการพัฒนาควบคู่ไปด้วย เพราะนอกจากนักศึกษานิเทศศาสตร์ต้องมีทักษะในการสื่อสาร (communication) แล้ว ยังต้องมีทักษะแห่งโลกยุคใหม่อื่น ๆ อีก เช่น ความร่วมมือและความเป็นผู้นำ (collaboration and leadership) การคิดสร้างสรรค์ (creativity thinking) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรศินี แสนสำแดง (2557) ที่พบว่าปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อของแกนนำเยาวชน ได้แก่ (1) การคิดวิจาร์ณญาณ (creative thinking) คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองรอบด้านและรู้จักตั้งคำถามข้อสงสัยเกี่ยวกับสื่อ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (2) ความตระหนักในอิทธิพลของสื่อ (media affect awareness) การที่แกนนำเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจถึงผลกระทบของสื่อทำให้สามารถตัดสินใจว่าผลแบบใดที่ต้องการและผลแบบใดที่ควรหลีกเลี่ยง และ (3) การรู้เท่าทันตนเอง (self-awareness) คือการใช้หลักการเชิงพุทธเข้ามาผสมผสาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ปรับปรุงเนื้อหาวิทยารัฐเท่าทันสื่อ โดยกำหนดคำอธิบายวิทยารัฐใหม่เป็น “ศึกษาความสำคัญ หลักการ และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และสื่อดิจิทัล ครอบคลุมการรู้เท่าทัน 3 ด้าน คือ การเข้าถึงสื่อ (access) ความเข้าใจ การตีความและประเมินเนื้อหาของสื่อ (evaluation) และการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ (creation) ประยุกต์ใช้แนวคิดการรู้เท่าทันสื่อในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน การรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดความรู้เท่าทันสื่อ ส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และความแตกต่างในสังคมพหุวัฒนธรรม”

1.2 ภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำนิยามการรู้เท่าทันสื่อให้ชัดเจน กำหนดองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อให้เหมือนกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมิน การให้การ ศึกษา และการพัฒนาสมรรถนะของประชาชนในชาติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ผู้สนใจเกี่ยวกับการศึกษาระดับการรู้เท่าทันสื่อของเยาวชนไทย อาจทำการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ เช่น เปรียบเทียบระดับการรู้เท่าทันสื่อของนักศึกษาเพศชายและหญิง และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชัยกฤต รัตนกร. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พีระ จิรโสภณ และคณะ. (2559). ความรู้เท่าทันการสื่อสารยุคดิจิทัลกับบทบาทในการกำหนดแนวทางการปฏิรูปการสื่อสารในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภัทรศินี แสนสำแดง. (2557). ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมวลชนและสื่อสมัยใหม่ของวัยรุ่น ในจังหวัด สกลนคร. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. 6(12), 47-58.
- วัฒนา เช่งไพเราะ. (2555). ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขต กรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ.2549-2554. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2013). Global media and information literacy assessment framework: Country readiness and competencies. [online], Available HTTP: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/global-media-and-information-literacy-assessment-framework/> Retrieved access on September 2018